రెండో సంచికకు ధన్యవాదాలు

ఆంగ్లంలో సమాచార పుస్తకము తొలి సంచిక ప్రచురించిన (నాటినుంచి, తదుపరి సంబంధించిన) అనేక రకాల అధ్యయనాలను నిర్వహించడం జరిగింది. ఇందులో ప్రతి ఒక్కటీ మా అధ్యయన అనుభవాన్ని పెంచడానికి దోహద పడ్డాయి. అంతేకాదు, జీవనోపాధి ప్రోత్సాహక విధానాల గురించిన మా అవగాహనకు పదును పెట్టాయి. ఇందుకు వర్క్‌షాప్ లలో పాల్గొన్న ప్రతి ఒక్కరికీ ధన్యవాదాలు తెలుపుతున్నాం. ముఖ్యంగా ప్రజలను అభివృద్ధి పరిచే ద్రవ్య సహాయ సంస్థల సంఘం సా-ధన, ఆంధ్రప్రదేశ్ మహిళాభివృద్ధి సొసైటి (ఏపిమాస్), హైదరాబాద్ వారికీ, భారతీయ సమృద్ధి ఫైనాన్స్ లిమిటెడ్ (బేసిక్స్) హైదరాబాద్, కేర్ (ఇండియా), కర్ణాటకకు చెందిన ఇండో స్విస్ భాగస్వామిక వాటర్‌షెడ్ అభివృద్ధి సంస్థ (ISPWDK), బెంగళూరు, జాతీయ వ్యవసాయ విస్తరణ విషయాల నిర్వహణ సంస్థ (మేనేజ్), హైదరాబాద్, గ్రామీణ పేదరిక నిర్మూలన సంస్థ (SERP), హైదరాబాద్, జేవియర్ ఇనిస్టిట్యూట్ ఆఫ్ మేనేజ్‌మెంట్, భువనేశ్వర్ (XIMB), జేవియర్ కార్మిక సంబంధాల సంస్థ (XLRI), జంషెడ్‌పూర్ వంటి సంస్థలు ఈ వర్క్‌షాప్ లను సాధ్యపరిచాయి. శ్రీయుతులు సి.ఎస్.రెడ్డి (ఏపిమాస్), మాథ్యూ టైటస్ (సా-ధన), ప్రొఫెసర్ రేష్మీ మిత్రా (XLRI), ప్రొఫెసర్ సంజీవ్ కపూర్ (XIMB), వినోద్ జైన్ (స్వతంత్ర కన్సల్టెంట్) వంటివారు వర్క్‌షాప్ లకు అనువైన పరిస్థితులు కల్పించడమే కాకుండా, ఈ రిసోర్స్ బుక్ ఆధారంగా కొన్ని వర్క్‌షాప్ లలో ఫాకల్టీ సభ్యులుగా పాల్గొన్నందుకు ప్రత్యేకించి వారికి కృతజ్ఞతలు తెలియజేస్తున్నాం. వారి విలువైన సలహాలు, సూచనలు మా అవగాహనకు పదును పెట్టుకోవడానికి ఎంతగానో ఉపకరించాయి.

ఈ రిసోర్స్ బుక్ సవరించే సమయంలోనే ఉపాధి ప్రోత్సాహక కృషి సాగిస్తున్న నిపుణులతో హైదరాబాద్‌లో రెండురోజుల సమావేశం ఏర్పాటు చేశాం. శ్రీయుతులు మురళీధరన్ (SERP, హైదరాబాద్), శంభు ప్రసాద్ (ఇక్రిశాట్), ఇంకా అన్నపూర్ణ (దస్తకార్, ఏ.పి) లకు మా ధన్యవాదాలు. ప్రత్యేకించి రెండో సంచికకు తగిన సవరణలు రూపొందించి మరింత మెరుగులు దిద్దేందుకు అమూల్యమైన సలహాలిచ్చిన అన్నపూర్ణగారికి ధన్యవాదాలు తెలుపుతున్నాము.

జీవనోపాధి ప్రోత్సాహక కార్యక్రమాల అమలులో బేసిక్స్ బృందంలోని చాలా మంది ఈ రిసోర్స్ బుక్‌లోని అధ్యయనాలను తమ అవసరాలకు తగినట్లు వాడుకున్నారు. వారి అనుభవాల ద్వారా తెలిసిన విషయాలు మేము నేర్చుకున్న విజ్ఞానానికి మెరుగులు దిద్దాయి. అందువల్ల బేసిక్స్ బృందంలోని ప్రతి ఒక్కరికీ ఈ సందర్భంగా మేము ధన్యవాదాలు తెలుపుతున్నాము.

ఇదే కాలంలో జీవనోపాధి ప్రోత్సాహక పథకాలకు చేయూత/ప్రోత్సాహం అందజేసే చర్యల గురించిన అవగాహన కూడా ప్రముఖంగా రూపుదిద్దుకుంది. ప్రస్తుత ఆలోచనా సరళిని తెలుసుకుంటూ తగు విధంగా స్పందించేందుకు గతంలో ఈ అధ్యయనాలు జరిపిన సంస్థలతో కూడా సంబంధాలు ఏర్పాటు చేసుకున్నాము. అలా చాలామంది మాకు ఉపయుక్తమైన సమాచారాన్ని అందజేసి, మా అధ్యయనాలను తాజా సమాచారంతో సవరించడానికి తోడ్పడ్డారు. ఈ రిసోర్స్ బుక్ ను సుసంపన్నం చేయడంలో అందించిన వారి సేవా సహకారాలకు కృతజ్ఞతలు తెలియజేసుకుంటున్నాము.

అంతే కాకుండా, ఇదే కాలంలో ఇతర జీవనోపాధి విధానాల గురించి కూడా మాకు కొన్ని అనుభవాలు ఎదురైనాయి. అటువంటి విషయాలను ప్రజల దృష్టికి తీసుకు వెళ్తే బాగుంటుందని మేము భావించాం. అందుకు తగినట్లు వివిధ సంస్థలు కూడా తమ కార్యకలాపాలను అధ్యయనం చేయడానికి స్వచ్ఛందంగా మమ్మల్ని అనుమంచారు. ఆ వివరాలను రెండో సంచికలో పొందుపరిచాం. ధ్రువ, సీఫ్స్, ఆంధ్రప్రదేశ్ మత్స్యశాఖ, ప్రేణి షుగర్స్ లిమిటెడ్లకు మా ప్రత్యేక ధన్యవాదాలు.

రెండో సంచిక రూపకల్పనలో సంపాదకత్వ సహకారం అందించిన అరుణా మసరుగప్పి గారికి మా ధన్యవాదాలు. వారి సహకారం లేకుండా ఈ బృహత్తు కార్యం పూర్తయ్యేది కాదు.

చివరిగా, బేసిక్స్ కార్యాలయం, హైదరాబాదుకు చెందిన శారద, ఉమ, వసుంధరి గార్లు ఈ ప్రాజెక్టు చివరిదాకా అందజేసిన సహకారానికి వారికి మనస్ఫూర్తిగా ధన్యవాదాలు తెలుపుతున్నాం.

శంకరం, విజ్జు, గీతాలి

2004 వ సం॥ ఏప్రిల్ **18**వ తేదీ, భూదాన్ దినం,

హైదరాబాదు

తొలి సంచికకు ధన్యవాదాలు

భారత దేశంలో జీవనోపాధి ప్రోత్సాహక కృషిలో ఎన్నో ఏళ్లుగా పనిచేస్తున్న అభివృద్ధి నిపుణులు ఎందరో నేర్చుకున్న అనేకాంశాల అనుభవాలు, అధ్యయనాలను కలబోసి ఈ రిసోర్స్ బుక్ రూపొందింది. ఈ చరిత్ర, అనుభవాల పరంపరనే ఏళ్లకొద్దీ మేము ఇతరులతో పంచుకున్నాం. ఆ స్ఫూర్తికి అక్షర రూపమే ఈ గ్రంథం. జీవనోపాధి విధానాల అమలు భవిష్యత్తులో మరింత పటిష్టంగా అమలు జరగడానికి ఈ గ్రంథం దోహద పడగలదని ఆశిస్తున్నాం. ప్రదాన్, బేసిక్స్ సంస్థల స్థాపకుడు, జీవనోపాధి ప్రోత్సాహక సంవిధానాల కృషికి భారత దేశంలోనే ఆద్యులలో ఒకరు అయిన శ్రీ విజయ్ మహాజన్ మా అందరికీ ఈ రంగంలో స్ఫూర్తి ప్రదాత. అంతకు మించి ఆయన ఒక మంచి మిత్రుడు. ఈ గ్రంథం తయారీలో ఎన్నో ఏళ్లుగా మా అందరినీ ఉత్తేజితులను చేసిన ఆయనకు ఎంతో రుణపడి ఉన్నాం.

జీవనోపాధి ప్రోత్సాహ కృషిలో నిమగ్నమైన ఎందరో విజ్ఞుల అనుభవాలనుంచి మేమెంతో తెలుసుకున్నాం. అందుకు వారందరికీ ధన్యవాదాలు. ఏళ్ల తరబడి ఈ కృషిలో వృత్తి రీత్యా అనేక మంది సహచరులు, వ్యక్తిగత మిత్రుల వంటి వారెందరో మహానుభావులున్నారు. పేర్లు చెప్ప లేక పోయినా, అటువంటి వారందరికీ వందనాలు. ఇందులో కొందరు ఈ రిసోర్స్ బుక్ సలహా బృందంలో సభ్యులు కూడా. వారంతా అమూల్యమైన సమాచారాన్ని అందజేసి, మార్గదర్శనం చేశారు. శ్రీయుతులు దీప్ జోషి (ప్రదాన్, ఢిల్లీ), గిరీష్ సోహనీ (BAIF, పూణే), జో మాడియత్ (గ్రామ వికాస్, మోహుదా), రామారెడ్డి (సహవికాస, హైదరాబాదు), సంజీవ ఫన్సల్కర్ (అమోల్ మేనేజ్‌మెంట్ కన్సల్టెంట్స్, నాగపూర్) వంటి వారికి ప్రత్యేకంగా ధన్యవాదాలు తెలుపుతున్నాం.

ఈ ప్రాజెక్టు జీవనోపాధి ప్రోత్సాహక విధానం గురించిన తమ అనుభవ సారాన్ని క్రోడీకరిస్తూ అధ్యయనాలు రచించిన వారు చాలామందే ఉన్నారు. అంతే, ఈ అధ్యయనాలకు సంబంధించిన మరిన్ని వివరాల కోసం వారిని ఎన్నో సార్లు మేం ఇబ్బంది పెట్టాం. అటువంటి మా అనుభవాల సారంతో ఈ గ్రంథం సుసంపన్నమైంది. అందుకు శ్రీయుతులు అనీష్ కుమార్ (అభివృద్ధి కార్యాచరణకు వృత్తి నైపుణ్య సహాయ సంస్థ, కేస్లా ప్రాజెక్టు), అపూర్వా ఓజా (ఆగా ఖాన్ గ్రామీణ సహాయ కార్యక్రమం, అహ్మదాబాదు), అరవింద్ సింగ్ (తోపుడు బళ్ల వ్యాపారుల జాతీయ సంఘం, పాట్నా), అశోక్ సింఘా (వెన్యు కన్సల్టింగ్ ప్రైవేటు లిమిటెడ్, భువనేశ్వర్), అరుణా మసురగప్పి (ఫ్రీలాన్స్ రచయిత, హైదరాబాదు), బి.ఎల్. పార్థ సారథి (కాంపొనెంట్ మేనేజ్‌మెంట్ యూనిట్, బెంగుళూరు), జానకీ తురగా (స్వతంత్ర కన్సల్టెంటు, న్యూఢిల్లీ), కె. పి. ఆనందన్ (మైరాడా, బెంగుళూరు), ప్రమోద్ కులకర్ణి (ప్రేరణ, రాయచూర్), ప్రవీణ మహాజన్ (జనార్థ, ఔరంగాబాదు), ప్రవీణ్ కృష్ణ (మధ్య ప్రదేశ్ రాష్ట్ర పౌర సరఫరాల సంఘం), సంజీవ గుప్తా (ఆగా ఖాన్ ఫౌండేషన్ ఢిల్లీ), సంజీవ ఫన్సల్కర్ (అమోల్ మేనేజ్‌మెంట్ కన్సల్టెంట్స్, నాగపూర్), సత్యవ్రత ఆచార్య (ప్రొఫెషనల్ అసిస్టెన్స్ ఫర్ డెవలప్‌మెంట్ యాక్షన్, గొడ్డా ప్రాజెక్టు), సురేష్ సుబ్రమణియం (ఇంటర్నేషనల్ డెవలప్‌మెంట్ ఎంటర్‌ప్రైజెస్, ఢిల్లీ), విజయ కులకర్ణి (రిహాబిలిటేషన్ యాక్షన్ ఫర్ పీపుల్ ఇన్ డిస్ట్రెస్, ధార్వాడ), వివేకానందన్ (మత్స్యకార సంఘాల దక్షిణ భారత సమాఖ్య, త్రివేండ్రం), ఇంకా వై. రామకృష్ణ (ఔటరీచ్, భద్రాచలం ప్రాజెక్టు) మొదలగు వారందరికీ ధన్యవాదాలు.

న్యూ ఎకనామిక్స్ ఫౌండేషను, బేసిక్స్, సహవికాస, ప్రధాన, సేవా యూనియన్ల సమన్వయ పథకం కింద దీర్ఘ కాలిక ద్రవ్య వనరుల సహాయ కార్యక్రమం ద్వారా ఈ ప్రాజెక్టుకు అండదండగా నిలిచిన ఫోర్డు ఫౌండేషను, న్యూఢిల్లీ వారికి ప్రత్యేకంగా కృతజ్ఞతలు తెలియజేసుకుంటున్నాము. జయప్రదం కావడానికి అత్యంత శ్రద్ధ వహించిన రేఖా మెహ్రాగారికి ప్రత్యేకించి ధన్యవాదాలు తెలియజేస్తున్నాం.

ప్రారంభ దశలో కావలసిన విషయ సేకరణకు సంబంధించి ఎన్నో సంస్థలను సంప్రదించాం. ఆ సంస్థలకు చెందిన అనేక మంది ఎంతో ఉదారంగా మాకు కావలసిన సమాచారం సేకరించుకోవడంలో వ్యక్తిగతంగా శ్రద్ధ తీసుకుని మాకు తోడ్పడ్డారు. ఇందుకు సంబంధించి సామాజిక, ఆర్థిక పరివర్తనాంశాల అధ్యయన సంస్థ బెంగళూరు కు చెందిన శ్రీ డి. రాజశేఖరంగారికి హైదరాబాదులోని జాతీయ గ్రామీణాభివృద్ధి సంస్థ (NIRD)కి చెందిన శ్రీ దుర్గా ప్రసాదుగారికి, మైక్రో ఎంటర్‌ప్రైజెస్ డెవలప్‌మెంటు అఖిలభారత సంఘం (AIAMED) న్యూఢిల్లీకి చెందిన శ్రీ కె. సత్యమూర్తి, శ్రీ హకీమ్ గార్లకు, న్యూ ఢిల్లీలోని ప్రపంచ బ్యాంకు గ్రంథాలయ సిబ్బందికి ధన్యవాదాలు తెలియజేసుకుంటున్నాం.

ఒరిస్సాలోని మహుడాలో గల గ్రామ వికాస్ ఆవరణలో ప్రయోగాత్మకంగా ఈ రిసోర్సు బుక్ మీద వర్క్‌షాప్ నిర్వహించాము. ఈ వర్క్ షాపు అద్భుతంగా నిర్వహించడానికి కావలసిన సదుపాయాలు ఏర్పాటు చేసిన గ్రామ వికాస్ సిబ్బందికి మేము ధన్యవాదాలు తెలియచేస్తున్నాము. వర్క్‌షాప్ సమన్వయకర్త బాధ్యతలను భుజాలపై వేసుకొని అన్ని వసతులు కల్పిస్తూ అన్నీ తానై చూసుకొన్న అజీష్ లిబి, జయలకు ముఖ్యంగా రాత్రి పొద్దుపోయేదాకా వారి ఇళ్ళలో మాకు ఆతిథ్యం కల్పించి (శ్రమ సుకున్నందుకు వారికి ఎంతో ఋణపడి ఉన్నాం. మాకు వసు సౌకర్యాలు సమకూర్చడంలోను, వర్క్‌షాపు నిర్వహించడంలోను సహకరించిన గ్రామ వికాస్ వారికి ధన్యవాదాలు తెలియచేస్తున్నాం.

ఈ రిసోర్సు బుక్ రూపకల్పనకు సంబంధించి హైదరాబాదు సమీపంలోని ఇక్రిసాటు ఆవరణలో మేము చాలా సమయం గడపవలసి వచ్చింది. అలాంటి సమయంలో ఫోనుకాలులు, సందర్శకులు, ఇమెయిలులు, ఫ్యాక్సు సందేశాల హోరుతో కూడిన అధునాతన కార్యాలయం వాతావరణానికి భిన్నమైన రీతిలో ఇక్రిసాటు ఆవరణలో ప్రశాంతంగా పని చేసుకోగలగడం మా అదృష్టం. ఈ విషయంలో ఇక్రిసాటు సంస్థవారు కానీ సిబ్బందికానీ చూపిన ఆతిథ్యం మరువలేనిది. ముఖ్యంగా ఈ గ్రంథానికి తుది మెరుగులు దిద్దటంలో వారు అంద చేసిన సాంకేతిక సహాయం మరువలేనిది. ఇక్రిసాటు ఆవరణలో మేము ఉన్నన్ని రోజులూ మా అన్ని అవసరాలు తీర్చిన ఉమాదేవిగారికి, లైబ్రరీ సర్వీసెస్ మానీటుం ఎస్. శ్రీనివాస్‌గారికి మా ప్రత్యేక ధన్యవాదాలు.

తన బొమ్మల ద్వారా ఈ రిసోర్సు బుక్కు (అలాగే దీనిని తయారు చేసిన బృందం కృషికి) జీవాన్ని తెచ్చిన అశోక్ నిర్మలకరుకు మా ధన్యవాదాలు.

ఈ ప్రాజెక్టు చివరిదాకా తమ సహాయ సహకారాలందించిన బేసిక్స్, హైదరాబాదు కార్యాలయం వారి సేవలు మరువలేనిది. మొత్తం ఈ ప్రాజెక్టు పరిపూర్తికి తోడ్పాటునందించిన శారదగారికి, వసుంధరగారికి ప్రత్యేక ధన్యవాదాలు. ఇక బెంగళూరులో మాకెంత సహాయ సహకారాలు అందచేసి తోడ్పడిన అన్నా కురియకోస్, నిమి ఆగ్రావాలులకు, లండనులో ప్రేమపూర్వకమైన తోడ్పాటు అందచేసిన జూలీకి మా హృదయపూర్వక ధన్యవాదాలు.

శంకరు, థామస్, మమత, గీతాలి

హైదరాబాదు
ఆగస్టు, 2001

పారిభాషిక పదాలు

బీడీ	టెండూ ఆకు చుట్టి తయారు చేసే స్వదేశీ సిగరేట్లు.
బ్లాకు -	సుమారు 500 గ్రామాలతో కూడిన పరిపాలన విభాగం.
క్రోర్ (కోటి)	10 మిలియన్లు
జిల్లా గ్రామీణాభివృద్ధి సంస్థ (డి ఆర్ డి ఏ)	దేశంలోని అన్ని జిల్లాలలో గ్రామీణాభివృద్ధి కార్యకలాపాలకు జిల్లా స్థాయిలో సారథ్యం వహించేందుకు చట్టబద్ధ అధికారంతో భారత ప్రభుత్వం ఏర్పాటు చేసిన సంస్థ.
గ్రామదాన్	గ్రామంలోని భూకమతాల స్వంతదారులు వాటిపై తమ హక్కులను స్వచ్ఛందంగా అప్పగించడం ద్వారా, గ్రామీణులందరి తరఫున ట్రస్టీలుగా ఉండే కొందరు గ్రామ ప్రతినిధులతో కూడిన సంఘం ఈ భూముల్ని నిర్వహించడానికి వీలుగా ఆచార్య వినోబా భావే చేపట్టిన ఉద్యమం.
గ్రామ వికాస్ మండల్	గ్రామీణాభివృద్ధి మండలి
హాట్	గ్రామాల్లో జరిగే వారాంతపు సంత
జాయింట్ లయబిలిటీ గ్రూప్	5-6 మంది రుణగ్రహీతలు కలిసి తాము తీసుకున్న రుణాలకు ఒకరికొకరు గ్యారంటీ ఇచ్చుకునే బృందము.
ఖరీఫ్ పంట	జూన్/జులై మాసాలలో విత్తనాలు నాటే కాలంలో పండించే వర్షా కాలపు పంట.
లక్ష	1,00,000
మహిళా మంచ్	మహిళల వేదిక

మహిళా సంఘం సంచాలన సమితి	మహిళా నీటి వినియోగదారుల సంఘాలు
మహిళా వికాస్ మండలి	మహిళాభివృద్ధి మండలి
పంచాయతీ రాజ్	స్థానిక స్వపరిపాలనా వ్యవస్థ
పానీ పంచాయత్	సేద్యపు నీటి హక్కులను స్థానికులకు పంపిణీ చేసే ప్రక్రియ మహారాష్ట్రలో విలాస్‌రావు సాలుంకే దీనిని అభివృద్ధి చేశారు. ప్రస్తుతం ఇది విస్తృతంగా అమలులో వుంది.
క్వింటాలు	100 కిలో గ్రాములు
రబీ పంట	డిసెంబరు/జనవరి నాట్ల కాలంగా శీతా కాలంలో పండించే పంట.
స్వయం సహాయక సంఘము	పరస్పరాభివృద్ధి లక్ష్యంగా ఒకే రకమైన **15-20** మంది వ్యక్తులు, ముఖ్యంగా మహిళలతో ఏర్పాటయ్యే గ్రూపులు భారత దేశ నేపథ్యంలో చాలావరకు స్వయం సహాయక సంఘాలు పరపు సహాయం కోసం ఏర్పాటవుతాయి.
శ్రమదాన	కార్మికులు తమ శ్రమశక్తిని స్వచ్ఛందంగా అందజేయడం.
స్వర్ణ జయంతి గ్రామ స్వరోజ్‌గార్ యోజనా	దేశంలోని అతి పెద్ద ఉపాధి కల్పనా కార్యక్రమం. భారత ప్రభుత్వం **1997**లో ప్రారంభించినది.
టస్సర్	వస్త్ర తయారీలో ఉపయోగించే ఒక రకమైన పట్టు.

తొలి పలుకు

ఈ రిసోర్స్ బుక్ ఎందుకు?

అభివృద్ధి లక్ష్యంగా పని చేస్తున్నవారు, విద్యావేత్తలు, విధానరూపకర్తల వంటి వారంతా వర్ధమాన దేశాలు ప్రస్తుతం ఎదుర్కొంటున్న ప్రధాన సవాలు అయిన అధిక సంఖ్యలో జీవనోపాధి ప్రోత్సాహక చర్యలకు చేయూతనివ్వడం ఎలా అన్న విషయాన్ని గుర్తించారు. ఈ లక్ష సాధనకు ఎన్నో ప్రభుత్వ, ప్రభుత్వేతర సంస్థలు ముందుకు వచ్చాయి. అయితే, ఈ రంగంలో గడించిన అనుభవాలను గ్రంథస్థం చేయకపోవడమే పెద్ద అవరోధం. ఒకవేళ అటువంటి గ్రంథం అందుబాటులో ఉంటే జీవనోపాధి ప్రోత్సాహక విధాన రూపకల్పనకు ఎంతో దోహదపడి ఉండేది.

గతానుభవాలకు జీవనోపాధి ప్రోత్సాహక చర్యల గురించిన అధ్యయనాలకు పుస్తక రూపం ఇవ్వవలసిన అవసరాన్ని గుర్తించి, బేసిక్స్ గ్రూపు సంస్థ అయిన భారతీయ గ్రామీణ సేవల సంస్థ, హైదరాబాదు వారు లండనుకు చెందిన న్యూ ఎకనామిక్స్ ఫౌండేషను సహకారంతో ఒక పరిశోధనా ప్రాజెక్టు చేపట్టి, **2001** లో రకరకాల జీవనోపాధి ప్రోత్సాహక విధానాల అనుభవాలకు పుస్తక రూపం తీసుకు వచ్చారు. న్యూ ఢిల్లీకి చెందిన ఫోర్డ్ ఫౌండేషను ఈ పరిశోధనకు ద్రవ్య సహాయ సహకారం అందు జేసింది. **25** భిన్న జీవనోపాధి ప్రోత్సాహక విధానాలను సమీక్షించిన మొదటి రిసోర్స్ బుక్ ఒకదానిని తయారు చేశారు.

గడచిన రెండేళ్లలో ఈ రిసోర్స్ బుక్‌ను ఉపయోగించుకుని వివిధ రకాల శిక్షణ కార్యక్రమాలు నిర్వహించారు. వివిధ రంగాల వృత్తి నిపుణులు, ప్రభుత్వేతర సంస్థ (ఎన్‌జిఓ)ల మేనేజర్లు, దాతృత్వ సహాయ సంస్థలు, జీవనోపాధి ప్రోత్సాహక పథకాలలో శిక్షణనిచ్చే నిపుణులు ఈ కార్యక్రమాలలో పాల్గొన్నారు.

బేసిక్స్ సంస్థ ఆంధ్రప్రదేశ్, జార్ఖండ్, కర్ణాటక, మహారాష్ట్ర, మధ్య ప్రదేశ్‌లలో చేపట్టిన జీవనోపాధి ప్రోత్సాహక పథకాలకు ఈ పరిశోధన ఎంతో బాసటగా నిలిచింది. గతంలో గ్రంథస్థం చేసిన అధ్యయనాలను తాజా సమాచారంతో నవీకరిస్తూ, ఇటీవలికాలపు అనుభవాలను జోడించడం ద్వారా బేసిక్స్ ముందుకు సాగింది. అంతేకాకుండా మరో తొమ్మిది జీవనోపాధి ప్రోత్సాహక విధానాల అనుభవాలను కూడా సంస్థ క్రోడీకరించింది. ఇది అంతకు పూర్వం అధ్యయనంలో చేర్చని అంశం.

శిక్షణా కార్యక్రమాల ద్వారా బేసిక్స్ గడించిన అనుభవ సారంతో పాటు, సంస్థ స్వంతంగా అమలు జరిపిన సంవిధానాల అనుభవాలను, ఇతర సంస్థల అనుభవాలను బేరీజు వేసుకుని మా ఆలోచనలకు పదును పెట్టడం ద్వారా ఈ రిసోర్స్ బుక్‌లో మరింత సునిశితమైన సమాచారం పొందు పరచడానికి వీలు కలిగింది.

పరిశోధనలు, అనుభవాల మాట అటుంచితే, ప్రత్యేకించి ఏ నిర్దిష్ట రంగంలో జీవనోపాధి ప్రోత్సాహక విధానాల అమలుకు ఈ రిసోర్స్ బుక్ సిఫార్సు చేయడం లేదు. జీవనోపాధి ప్రోత్సాహక విధానాలకు సంబంధించి కీలకమైన ఎంపికలు చేసే సంస్థల వ్యక్తులకు ఇది ఒక ఉపకరణం మాత్రమే. జీవనోపాధి విధానాలకు సంబంధించి విభిన్నమైన లక్ష్యాలను ఇది ఆవిష్కరిస్తున్నది. విస్తృత శ్రేణి విధాన ఎంపికలను సూచిస్తున్నది. దాంతో సాధకులకు వివిధ విధాన ఎంపికల పరిణామాలను

బేరీజు వేసుకునే స్వేచ్ఛ కల్పిస్తున్నది. ఉపాధి అవకాశాలను గుర్తించే సాధనాలు, ప్రక్రియలను సూచిస్తున్నది. అంతేకానీ ప్రత్యేకించి ఏ ఒక్క విధానాన్నీ సిఫార్సు చేయడం లేదని గమనించాలి.

అందువల్ల ఈ రిసోర్స్ బుక్‌లో సోదాహరణంగా ఉపయోగించిన నమూనా స్వరూపాలు గానీ, ఫార్మాట్లుగానీ కేవలం సూచనాత్మకమైనవే. సాధకుడు తరచి తరచి ఆలోచించి ఒక పద్ధ ప్రకారం ముందుకు సాగడానికి తోడ్పడేవి. క్రమానుగత జీవనోపాధి విధానాలను పరిశోధించి, సరికొత్త విధానాలు కనుగొనే అవకాశాలను ఇవి కల్పిస్తాయి.

అయినప్పటికీ, జీవనోపాధి ప్రోత్సాహానికి సంబంధించిన నిర్దిష్టమైన సిఫార్సు దేనినీ స్వీయ కార్యాచరణకు అనువైనదిగా ఏ ఒక్క విధాన రూపకర్త గుర్తించకూడదు. అందువల్ల రిసోర్స్ బుక్‌లో సూచించిన ప్రక్రియలను వైవిధ్యంగా ఉపయోగించి అనుభవాల ద్వారా తన మార్గం తానే ఎంచుకోవలసి ఉంటుంది.

ఈ రిసోర్స్ బుక్‌ను ఉపయోగించడం ఎలా?

ఒక వారం రోజులపాటు జరిగే వర్క్‌షాప్‌లో పాల్గొని నేర్చుకున్న అధ్యయన ప్రక్రియలకు ఊతంగా ఉపయోగపడడానికి ఈ రిసోర్స్ బుక్‌ను ఉద్దేశించడమైంది. అధ్యయన ప్రక్రియ సంగ్రహంగా ఈ కింద పేర్కొన్న పద్ధతిలో ఉంటుంది :

- జీవనోపాధి ప్రోత్సాహక అంశాలను లోతుగా అధ్యయనం చేయడానికి దోహదం చేసే మౌలిక సూత్రాలు, సిద్ధాంతాలు కొన్నింటిని తెలుసుకోవడం
- జీవనోపాధి విధానాలను ప్రోత్సాహించడం లేదా వాటికి తోడ్పాటు నందించే భిన్న విధానాలను అవగాహన చేసుకోవడం.
- జీవనోపాధి ప్రోత్సాహక విధాన ప్రక్రియను , దాని ద్వారా లభించే విభిన్నమైన అవకాశాలను అర్థం చేసుకోవడం.
- జీవనోపాధి ప్రోత్సాహక అవకాశాలను, విధాన వ్యూహాలను గుర్తించడానికి తోడ్పడే పరిజ్ఞానాన్ని, అందుకు తగిన పనిముట్లను, ప్రక్రియలను సమకూర్చుకోవడం.

ఈ రిసోర్స్ బుక్‌లో సూచించిన దిగువ పేర్కొన్న నాలుగు మాడ్యూళ్ల నాలుగు దశలలో అధ్యయన ప్రక్రియలను ఉపకరిస్తాయి.

మాడ్యూలు 1: జీవనోపాధి అంటే ఏమిటి అని అర్థం చేసుకోవడానికి తోడ్పడుతుంది.

జీవనోపాధి ప్రోత్సాహక విధానాలకు సంబంధించిన మౌలిక సూత్రాలను భావనలను పరిచయం చేయడానికి తొలి మాడ్యూలు ప్రయత్నం చేస్తుంది. స్వావలంబన, స్థానిక ఆర్థిక వ్యవస్థ బలపడడానికి అందుబాటులో ఉన్న అవకాశాలను తెలియపరచడానికి కూడా ఈ మాడ్యూలు ఉపకరిస్తుంది. ఎంతో కాలంగా అభివృద్ధి పరిచిన ఈ వ్యూహానికి సంబంధించి, దాని పరిణామాలు గురించి ఇది సంక్షిప్తంగా విశదీకరిస్తుంది.

ఈ మాడ్యూలు చివర ప్రతినిధులకు ఈ క్రింది విషయాలపై అవగాహన ఏర్పడుతుందని భావించవచ్చు.

- జీవనోపాధి ప్రోత్సాహక కృషికి సంబంధించిన దిశా నిర్దేశంపై ఒక అంచనా ఇవ్వడం.
- జీవనోపాధి ప్రత్యామ్నాయాల విశ్లేషణకు సంబంధించిన కొన్ని సూత్రాలను పరిచయం చేయడం.

మాడ్యూల్ - 2 : జీవనోపాధి విధానాలను ఏ విధంగా ప్రోత్సాహించవచ్చునే అంశం అర్థం చేసుకోవడానికి తోడ్పడుతుంది.

జీవనోపాధులను ప్రోత్సహించడం: కొన్ని ఉదాహరణలు నమూనాలు : జీవనోపాధులను ప్రోత్సహించడం లేదా వాటికి తోడ్పాటును అందజేయడానికి సంబంధించిన వివిధ విధానాల అవగాహనకు ఇది తోడ్పడుతుంది.

ఈ మాడ్యూలులో 12 అధ్యయనాలున్నాయి. ఒక్కో అధ్యయనం జీవనోపాధి విధానాలకు సంబంధించి ఒక్కో రకమైన వైఖరిని తేటతెల్లం చేస్తుంది. వర్క్ షాపులో పాల్గొన్న వారంతా చిన్న చిన్న బృందాలుగా ఏర్పడి అధ్యయన మాడ్యూలు పరిచయ వాక్యాలలో సూచించిన కొన్ని ప్రశ్నలకు సంబంధించి చర్చలు జరపవచ్చు.

జీవనోపాధి ప్రోత్సాహానికి సంబంధించి సర్వ సాధారణంగా అనుసరించే విధానాల నమూనాలో వివిధ అధ్యయనాలను వర్గీకరించడమైంది. ఆ వర్గీకరణ ప్రకారం ఈ అధ్యయనాలకు ఒక సంక్షిప్త వివరణ కూడా జత చేయడమైంది. ఒక్కో విధానానికి సంబంధించిన క్రమానుగత పద్ధతిని ఇబ్బందులను ఈ పత్రాలు వివరిస్తాయి. ఒక్కో అధ్యయనం గురించి చర్చించుకోవాలన్నా, అవసరమైన సమాచారం అంద జేయాలన్నా ఇవి తోడ్పడతాయి.

ఈ మాడ్యూలు చివర వర్క్‌షాప్‌లో పాల్గొన్నవారికి ఈ క్రింది అంశాలపై విస్తృత అవగాహన ఏర్పడుతుందని భావించవచ్చు :

- జీవనోపాధి ప్రోత్సాహక నమూనాలలో వివిధ రకాలపై వివిధ రకాల జీవనోపాధి ప్రోత్సాహక నమూనాలపై విస్తృత అవగాహన ఏర్పడడం.
- జీవనోపాధి ప్రోత్సాహక విధానాలు అమలు జరిపే వివిధ సంస్థలు ఎంచుకునే ప్రక్రియలను అర్థం చేసుకోవడం
- జీవనోపాధిని ఎన్ని విధాల ప్రోత్సాహించవచ్చు, తోడ్పడవచ్చు అనే అంశాలను అవగాహన చేసుకోవడం.జీవనోపాధిని ప్రోత్సహించడానికి సంబంధించి ఒకే ఒక్క విధాన మంటూ ఏదీ లేదు.

మాడ్యూల 3 : స్వరూపాన్ని గురించి చెబుతుంది

'జీవనోపాధి ప్రోత్సాహక విధాన ఎంపికల స్వరూపం', అనే ఈ మాడ్యూల జీవనోపాధి విధానాల ప్రక్రియను, రకాల ఎంపికను అర్థం చేసుకోవడానికి తోడ్పడుతుంది. ఒక విధానంలో గల వివిధ రూపకల్పనాంశాలకు కూడా ఇది విశ్లేషిస్తుంది. విధాన అమల సంస్థకు రూపకల్పనాంశాల గురించిన కొన్ని సూచనల అంద జేస్తుంది. వర్క్‌షాప్‌లో పాల్గొనే వారంతా ఈ అంశాలను చర్చించవచ్చు, స్థానిక అవసరాలకు తగిన విధంగా మార్పుల, సవరణల సూచించవచ్చు.

వర్క్‌షాప్‌లో పాల్గొన్న వారంతా మాడ్యూల - **2** లో చర్చించిన అంశాలను మళ్లీ చర్చించి, విధాన సంస్థల అనుసరించిన రెండేసి విధానాలను తులనాత్మకంగా పరిశీలించి ఆ సంస్థల ఆ విధానాలనే ఎందుకు అనుసరించిందీ విశ్లేషించుకోవాలి. దాంతో అవగాహన పెరుగుతుంది.

ఈ మాడ్యూల చివర ఈ క్రింది అంశాలపై ప్రతినిధులకు అవగాహన కలుగుతుందని ఆశిస్తున్నాం :

- జీవనోపాధి విధానాల రూపకల్పనలో వివిధ అంశాలకు సంబంధించిన అవగాహన
- అందుబాటులో ఉన్న వివిధ జీవనోపాధి ప్రోత్సాహకాలని విశ్లేషిస్తుంది. వాటిని ఒక పద్ధగా వర్దింపు ఎలా చేసుకోవాలో తెలియజేస్తుంది.
- తమ సంస్థలలో అమల జరపడానికి, వారికి వివిధ రకాల విధానాల ఎంపికల గురించి తెలిసి వుంటుంది.

మాడ్యూల 4 : కొన్ని పని ముట్లు, రూపకల్పన గురించి తెలుసుకోవడం.

''మీ ప్రాంతంలో జీవనోపాధి అవకాశాలను విశ్లేషించడం ఎలా'' అన్న ఈ మాడ్యూల వర్క్‌షాప్‌లో పాల్గొన్న వారికి, వారి ప్రాంతానికి సరిపోయే జీవనోపాధి విధాన అమలుకు సహాయపడుతుంది.

(ఈ మాడ్యూల సూచించే విశ్లేషణ ఈ క్రింద సూచించిన మూడు దశలలో ఉంటుంది) : జీవనోపాధి అవకాశాలను ఈ మాడ్యూలు 3 దశలలో వివరిస్తుంది.

తొలి దశ : స్థానిక ఆర్థిక వ్యవస్థ పరిశీలన, అవగాహన

రెండో దశ : స్థానికంగా పేదలకు అనుగుణమైన జీవనోపాధి పనులను ఎంపిక చేయడం

మూడో దశ : విధాన నిర్ణయం

ప్రతినిధుల ఈ మూడు దశల ద్వారా జీవనోపాధి ప్రోత్సాహకాలలో తమకు అందుబాటులో ఉన్న ఎంపికలను తగ్గించుకుని, అధిక సంఖ్యాకులైన ప్రజలకు ఉపయోగ పడే నిర్దిష్ట కార్యాచరణను ఎంచుకోవచ్చు.

నేర్చుకున్నదంతా క్షేత్ర పూర్వకంగా అమల జరిగినపుడే ఈ మాడ్యూల ద్వారా గరిష్ఠ ప్రయోజనం చేకూరుతుంది.

వివిధ స్థాయిలలో సేకరించిన సమాచారాన్ని ఈ మాడ్యూలలో సూచించిన విధంగా అన్వయించుకుని విధాన వ్యూహం నిర్ణయించుకోవలసి ఉంటుంది. ఈ కార్యక్రమంలో అత్యంత క్లిష్టమైన భాగం ఇదే.

ఈ మాడ్యూల్ చివర ప్రతినిధులకు ఈ క్రింది అంశాలపై అవగాహన కల్పగలదని ఆశిస్తున్నాం :

- తమ ప్రాంతంలో జీవనోపాధి అవకాశాల విశ్లేషణా ప్రక్రియల గురించి తెలుసుకుంటారు.
- క్షేత్ర స్థాయి శిక్షణలో అనుభవం ద్వారా సాధించిన సమాచార విశ్లేషణా సామర్థ్యం పెంపొందించుకొంటారు.

సి డి - రామ్‌లో **అదనపు వనరుల** గురించిన సమాచారం పొందుపరచడమైంది. ఈ పుస్తకంతో సి డి ని ఇస్తున్నాం. ఇందులో రకరకాల పనిపట్లు, ఫార్మాట్లు ఉన్నాయి. విధానకర్తలకు ఇవి ఎంతో ఉపయుక్తం కాగలవు. మొత్తం పుస్తకం అంతా ఈ వనరుల గురించి ప్రస్తావించడమైంది. (ఈ పుస్తకం ఆంగ్లంలో నుండి తెలుగులోకి తర్జుమా చేయబడినది. తెలుగు పుస్తకంలో సి.డి. జతపరచబడలేదు)

ఈ రిసోర్స్ బుక్ ద్వారా ఆశిస్తున్న అధ్యయనం

జీవనోపాధుల రంగంలో నిష్ణాతులైన వారితో జరిగే వర్క్‌షాప్‌లు కూడా ఈ రిసోర్స్ బుక్‌లోని అంశాలను ఉపయోగించుకుంటున్నాయి. ఈ అంశాలు వారికి కూడా అధ్యయన స్ఫూర్తినిస్తున్నాయి. ఈ వర్క్‌షాప్‌లలోని కొన్ని పాఠాలు, అధ్యయన అనుభవాలను ఈ క్రింద పేర్కొంటున్నాం :

- జీవనోపాధి ప్రోత్సాహక చర్యలను బలపరచడం ద్వారా ఇది ఆదాయాభివృద్ధికి మించి ఉదాత్తమైన ఫలితాలు చేకూరుస్తాయి.
- జీవనోపాధి చర్యలు ప్రజల హుందాతనాన్ని పెంచాలి. కేవలం ఆదాయాలను మాత్రమే కాదు. ఆస్తుల సృష్టి, ఆదాయంలో హెచ్చు తగ్గులు, నష్టాలు తగ్గించడం ఆర్థిక పరిభాషలో ఉత్పాదారుల పట్టు పెంచడం వంటి అనేక లక్ష్యాలు ఈ విధానాలకు ఉండవచ్చు.
- వ్యక్తిగత కుటుంబాలపైనే కాకుండా, స్థానిక, ఆర్థిక వ్యవస్థ లేదా స్థానిక సమాజంపై జీవనోపాధి విధానాలు దృష్టి సారించవలసి ఉంటుంది. స్థానిక ఆర్థిక వ్యవస్థ బలహీనమైనపుడు పేద కుటుంబాలు అభివృద్ధికి నోచుకోవు.
- జీవనోపాధి ప్రోత్సాహక చర్యలను ప్రతిబంధకాలను బట్టి కాకుండా, ఎంపికల ఆధారంగా రూపకల్పన చేయాలి. కొన్ని ప్రతిబంధకాల మూలంగా ఫలానా విధానం జయప్రదం కాలేదని తరచు ఏజెన్సీలు అంటుంటాయి. అటువంటి ప్రతిబంధకాలను గుర్తించి నిరోధించాలని ఈ రిసోర్స్ బుక్ సూచిస్తోంది. ప్రతిబంధకాలు ఏర్పడ్డ సందర్భంలో వీటిని పరిష్కరించే రకరకాల విధానాలను ఉపయోగించుకోవడమో లేక ప్రత్యామ్నాయ విధానం అవలంబించడమో చేయాలని రిసోర్స్ బుక్ సూచిస్తున్నది.
- జీవనోపాధి సంవిధానానికి ప్రజలు కేంద్ర బిందువు కావాలి. ఇందుకు భిన్నమైన విశ్లేషణ విధాన లక్ష్యాలనే దెబ్బ తీస్తుంది. ఉత్పాదకత పెంచుకోవడంలోనే కాకుండా, తమ సంస్థల నిర్వహణలో కూడా ప్రజల సామర్థ్యం పెంచడం అన్న అంశం కీలక పాత్ర వహిస్తుంది.
- ఎంత స్థాయిలో ప్రభావం అనేది ముఖ్యం. మనం నిర్వహించే కార్యక్రమాల ఉధృతిని బట్టి ఇది ఆధారపడి ఉంటుంది. ప్రారంభంలోనే ఏ స్థాయిలో నిర్వహించాలనే విషయం ఆలోచించుకుంటే విధాన అధ్వలకు భిన్నమైన ఎంపికలు చేసుకోగలుగుతారు.
- ప్రభావ స్థాయి చూడటానికి విధాన రూపకల్పన చేసుకోవడం, వ్యవస్థ, పద్ధతుల అభివృద్ధి చేసుకోవడం అనేది దోహదపడతాయి.
- విధానం అభివృద్ధి చెందేటపుడు కాలానుగుణ్యంగా అవసరమైతే కీలకమైన ఎంపికలు చేసుకోవడానికి కూడా అవకాశం కల్పిస్తూ ప్రణాళిక సిద్ధం చేసుకోవడం మంచిది.

- స్థానిక ప్రజానీకం జీవనోపాధి వృత్తులపై దీర్ఘకాలిక ప్రభావం చూపాలంటే, స్థానిక భాగస్వాములతో కలిసి స్థానిక వనరులను వుదింపు చేయడం చాలా అవసరం.
- జీవనోపాధి విధానాలకు రకరకాల సేవలు అవసర పడతాయి. అంతే, విధానం అమలు జరిపే సంస్థ ఎప్పటికప్పుడు అవసరాలకు అనుగుణంగా స్పందించగలగాలి. ఆర్థిక వ్యవస్థలో మార్పులు లేదా విధానంలోనే మార్పుల మూలంగా ఇటువంటి పరిస్థితి ఏర్పడవచ్చు.
- ఒకే సంస్థ అన్ని అవసరాలూ తీర్చలేకపోవచ్చు. వివిధ భాగస్వామ్య వర్గాలు భిన్న సామర్థ్యాల మూలంగా వత్తిడి ఏర్పడవచ్చు. ప్రభుత్వంతో పాటు, రకరకాల సంస్థలను కలుపుకొని పోతే తప్ప విధాన ప్రభావం సాధ్యపడదు.
- సమిష్టి కృషితో అన్ని పనులూ జరిగిపోవు. కార్యకలాపాలలో కొన్నింటిని వ్యక్తిగతంగా చేసినపుడే పూర్తి అవుతాయి. అంతే ఈ కార్యకలాపాలలో ఏవి వ్యక్తిగతంగా నిర్వహించాలి, ఏవి సమిష్టిగా చేపట్టాలి, ఏ కార్యక్రమాలను ఇతర ఔత్సాహిక సంస్థలకు అప్పగించాలి. అని జీవనోపాధి విధాన రూపకల్పన దశలోనే నిర్ణయించుకోవాలి.
- స్థానిక ప్రజానీకం ప్రాధాన్యతలను దృష్టిలో ఉంచుకుని మీ సిఫార్సులు సరిచూసుకోవడం అవసరం. వారి జీవనోపాధి విధానాల వివిధ పోకడలను అర్థం చేసుకునే ప్రయత్నం చేయాలి.
- జీవనోపాధి ప్రోత్సాహక విధానానికి సంబంధించి పర్యావరణపరంగా సుస్థిరత గురించి పరిశీలించడం అవసరం. సాధారణంగా ఈ విషయం అంతా విస్మరిస్తుంటారు.
- 'సరి అయిన' ఎంపికలను గుర్తించడానికి పద్ధతి ప్రకారం కృషి చేయవలసి ఉంటుంది. ఎందుకంటే జీవనోపాధి విధానాల అమలులో నిజ జీవిత కార్యాచరణకు వీలు కల్పిస్తూ, ప్రజలు, వారి జీవన విధానాలను యథాతథంగా స్వీకరిస్తున్నందువల్ల ఈ విషయంలో శ్రద్ధ వహించాలి. అంతేకానీ, ప్రజా జీవితాలంటే ప్రయోగాలు జరిపే ప్రయోగశాలలు కాదని గమనించాలి.

మీ ప్రాంతంలో జీవనోపాధి విధానాలను మరింత పటిష్టంగా అమలు జరిపి, జీవనోపాధి అవకాశాలను ఇనుమడింపజేయడానికి తోడ్పడే విధంగా ఇందులోని అభిప్రాయాలలో ఏకీభవించే విధంగా కానీ లేక భిన్నమైన, విధమైన దృక్పథాలు ఆవిష్కరించడం రూపంలోగానీ ఈ రిసోర్స్ బుక్‌తో నిర్వహించిన వర్క్‌షాప్ మీకు అన్ని విధాలా సాయపడగలదని విశ్వసిస్తున్నాం. ఈ పుస్తకంలోని పేజీల ద్వారా మా అభివృద్ధి నిపుణులు మిమ్మల్ని చిరునవ్వుల పలకరిస్తూ, ఈ పుస్తక పఠనం మీకు ఆనందదాయకమైన అధ్యయన అనుభవాలనిచ్చేందుకు ప్రయత్నిస్తుంది.

శుభాభినందనలు

మాడ్యూల్ 1

జీవనోపాధి ప్రోత్సాహక విధాన పరిచయం

మాడ్యూల్ 2

జీవనోపాధి వృత్తుల ప్రోత్సాహం
కొన్ని ఉదాహరణలు, నమూనాలు

మాడ్యూల్ 3

ఒక నిర్ణీతమైన పరిధిలో పరిశీలించడం ద్వారా జీవనోపాధి విధానాన్ని ఎంచుకోవడం

మాడ్యూల్ 4

జీవనోపాధి విధాన రూపకల్పన

విషయ సూచిక..

కృతజ్ఞతలు i

పారిభాషిక పదాలు v

తొలిపలుకు vii

మాడ్యూలు 1

జీవనోపాధి ప్రోత్సాహక పరిచయం

1. పరిచయ వాక్యాలు 1
2. వివిధరకాల జీవనోపాధి ప్రోత్సాహక విధానాలు 7
3. కుటుంబ ఆదాయం గురించి అవగాహన చేసుకోవడం 21
4. జీవనోపాధి ప్రోత్సాహక సంస్థలు (LPO) 26
5. అదనపు వనరులు 29

మాడ్యూలు 2

జీవనోపాధి ప్రోత్సాహకం: కొన్ని ఉదాహరణలు, మరియు నమూనాలు 35

అధ్యయనం 1

గిరిజనాభివృద్ధికి సమగ్ర కార్యక్రమం 39
ధ్రువ అనుభవాలనుంచి నేర్చుకోవడం

అధ్యయనం 2

వాటర్‌షెడ్ ప్లస్ - వాటర్‌షెడ్ కార్యక్రమానికి క్రొత్త కళ: 49

AKRSP (ఇండియా) అనుభవం

అధ్యయనం 3

స్వదేశీ మత్స్య పరిశ్రమ ద్వారా జీవవనోపాధి ప్రోత్సాహం: 59
ఆంధ్ర ప్రదేశ్‌లో అనుభవాలు

అధ్యయనం 4

కచ్ జిల్లాలో విలువైన రాళ్ళ పరిశ్రమ 69

అధ్యయనం 5

తీరప్రాంత జిల్లాల్లో మత్స్య పరిశ్రమ అభివృద్ధి ప్రోత్సాహక విధానాలు: 'సిఫ్స్' అనుభవం 82

అధ్యయనం 6

మైడో రూరల్ ఎంటర్‌ప్రైజెస్ ప్రైవేట్ లిమిటెడ్ 95

అధ్యయనం 7

ఉత్తర ప్రదేశ్‌లోని బారాబంకి 'తోళ్ళ వృత్తులవారు' 105

అధ్యయనం 8

సహకార పాల విక్రయాలు, పాడి పరిశ్రమ రంగంలో బేసిక్స్ విధానం 117

అధ్యయనం 9

శ్రేణి చక్కెర మిల్లు - అసంఖ్యాక గ్రామీణ ప్రజల జీవన విధానాలను ప్రభావితం చేసిన ఒక కార్పొరేటు సంస్థ కృషి పై అధ్యయనం.......... 135

అధ్యయనం 10

ప్రజల భాగస్వామ్యం నీటి పారుదల వ్యవస్థ అభివృద్ధి తూర్పు పీఠభూమి ప్రాంతంలో ప్రదాన్ అనుభవం 153

అధ్యయనం 11

సేవా యూనియన్ - బీడీ కార్మికులను వ్యవస్థీకృతం చేయడం 164

అధ్యయనం 12

లూధియానా కు చెందిన నెట్‌వేర్ క్లస్టరు. 175

అధ్యయన వివరణ పత్రం 194

మాడ్యూలు 3

1. జీవనోపాధి ప్రోత్సాహక విధానాల ఎంపిక విశ్లేషణ కొరకు ఒక స్వరూపం 204

2. జీవనోపాధి విధానాల రూపకల్పన 206

3. మన విధాన అవలంబన సందర్భాన్ని అర్థం చేసుకోవడం 207

4. జీవనోపాధి విధాన పద్ధతులను తయారు చేసుకోవడం 215

మాడ్యూలు 4

జీవనోపాధి విధాన నమూనా రూపకల్పన 233

తొలి దశ : స్థానిక ఆర్థిక వ్యవస్థ పరిశీలన, అవగాహన 234

రెండో దశ : ఆ ప్రాంతానికి అనువైన జీవనోపాధి కార్యకలాపాలను ఎంచుకోవడం 244

మూడో దశ : ఎంపిక చేసుకున్న కార్యక్రమాన్ని అవగాహన చేసుకోవడం : విధానం నిర్ణయించడం 250

వివరణ 307

ముగింపు 318

జీవనోపాధి

జీవనోపాధుల ప్రోత్సాహానికి ఒక ఉపయుక్త గ్రంథం

శంకర్ దత్తా
విజయ మహాజన్
గీతాలి ఠాకూర్

APMAS

సాంకేతిక ప్రచురణ-5

జీవనోపాధి

జీవనోపాధుల ప్రోత్సాహానికి ఒక ఉపయుక్త గ్రంథం

ఈ ప్రచురణ బేసిక్స్, న్యూ ఎకనామిక్స్ ఫౌండేషన్, ఫోర్డ్ ఫౌండేషన్ వారు సంయుక్తంగా ఆంగ్లంలో ప్రచురించిన రిసోర్స్ పుస్తకాన్ని తెలుగులోకి అనువాదం చేయడం జరిగింది. ఈ ఉపయుక్త గ్రంధానికి సంబంధించి ఎటువంటి కాపీరైట్ హక్కులు లేవు- ఎవరైనా, ఎక్కడైనా ఈ గ్రంథంలోని ఏ అంశాలనైనా నిరుపేదలకు జీవనోపాధి పెంపొందించడానికి ఉపయోగించుకోవచ్చు.

ప్రోత్సాహం : సి.యస్.రెడ్డి, ముఖ్య కార్యనిర్వహణాధికారి, ఏపిమాస్

అనువాద సహకారం : డా॥ సూరిశెట్టి శ్రీనివాస్, నూనె శ్రీనివాసరావు, భారతి

ప్రథమ ప్రచురణ : మార్చి 2005

ప్రింటర్స్ : అభి రిప్రోగ్రాఫిక్స్, హైదరాబాద్. ఫోన్ : 040- 5520 9091

వెల : రూ.200/-

సూచనలు, సలహాలు కొరకు సంప్రదించవలసిన చిరునామా: జీవనోపాధుల విభాగం, ఏపిమాస్

ప్రచురణ కర్తలు

మహిళా అభివృద్ధి సొసైటీ, ఆంధ్రప్రదేశ్ (ఏపిమాస్)

ప్లాట్ నెం. 20, రావు అండ్ రాజు కాలనీ, రోడ్ నెం. 2

బంజారా హిల్స్, హైదరాబాద్- 500 034. ఫోన్: 040-2354 7952

ఇమెయిల్:info@apmas.org వెబ్ సైట్: www.apmas.org